

**OILADA YOSHLARGA TALIM-TARBIYA BERISH JARAYONIGA TA'SIR
ETUVCHI OMILLAR**

Ismoilov Sherzodbek Dilshodovich

*Farg'ona davlat universiteti, jismoniy madaniyat
nazariyasi va uslubiyoti kafedrasida o'qituvchisi p.f.f.d.(PhD)*

**ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ПРОЦЕСС ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ В
СЕМЬЕ**

Ismoilov Sherzodbek Dilshodovich

*Farg'ona davlat universiteti, jismoniy madaniyat
nazariyasi va uslubiyoti kafedrasida o'qituvchisi p.f.f.d.(PhD)*

**FACTORS AFFECTING THE PROCESS OF EDUCATING YOUNG PEOPLE IN
THE FAMILY**

Ismoilov Sherzodbek Dilshodovich

*Farg'ona davlat universiteti, jismoniy madaniyat
nazariyasi va uslubiyoti kafedrasida o'qituvchisi p.f.f.d.(PhD)*

Annotatsiya: *Ushbu maqola oilada yoshlarga ta'lim-tarbiya berish, ota, ona, aka-uka opa-singil o'rtasidagi munosabat, oilada shaxsning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar to'g'risida yozilgan.*

Аннотация: *В данной статье написано о воспитании и обучении молодежи в семье, отношениях между родителями, братьями и сестрами, факторах, влияющих на развитие личности в семье.*

Annotation: *This article is written about the education and training of young people in the family, the relationship between parents, brothers and sisters, factors affecting the development of the individual in the family.*

Kalit so'zlar: *Shaxsning rivojlanishi, ta'lim-tarbiya, do'stona munosabatlar, omillar, otaning roli, oilada shaxsning poydevori, . oila hayotining turli davrlari.*

Ключевые слова: *Развитие личности, воспитание, дружеские отношения, факторы, роль родителей, основы личности в семье. разные периоды семейной жизни.*

Key words: *Personality development, education, friendly relations, factors, the role of parents, the foundation of the individual in the family. different periods of family life.*

Yurtimizda yoshlarni tarbiyalashda oilaning roli alohida ahamiyat kasb etadi. An'anaga ko'ra, oila asosiy talim muassasasidir. Odam oilada nimani qo'lga kiritisa, u keyingi hayoti davomida saqlashga harakat qiladi. Oilaning ahamiyati inson hayotining muhim qismini unda qolishi bilan bog'liq. Oilada shaxsning poydevori qo'yiladi. Ota, ona, aka-uka, opa-singil, bobo, buvi va boshqa qarindoshlar bilan yaqin munosabatda bo'lish jarayonida bolada hayotning

birinchi kunlaridanoq shaxsiyat tuzilishi shakllana boshlaydi. Oilada nafaqat bolaning, balki uning ota-onasining ham shaxsiyati shakllanadi. Bolalarni tarbiyalash kattalar shaxsini boyitadi, uning ijtimoiy tajribasini oshiradi. Ko'pincha, bu ota-onalarda ongsiz ravishda sodir bo'ladi, lekin yaqinda yosh ota-onalar o'zlarini ham ongli ravishda tarbiyalashni boshladilar. Ota-onalar har bir inson hayotida katta va mas'uliyatli rol o'ynaydi. Ular bolaga yangi xulq-atvor namunalari beradi, ularning yordami bilan u atrofidagi dunyoni o'rganadi, u o'zining barcha harakatlarida ularga taqlid qiladi. Bu tendentsiya bolaning ota-onasi bilan ijobiy hissiy aloqalari va onasi va otasi kabi bo'lish istagi bilan tobora kuchayib bormoqda. Ota-onalar ushbu qonuniyatni anglab, bolaning shaxsiyatining shakllanishi ko'p jihatdan ularga bog'liqligini tushunganlarida, ular o'zlarini shunday tutadilarki, ularning barcha xatti-harakatlari va umuman olganda, bolada ana shu fazilatlarning shakllanishiga va insoniy qadriyatlarni tushunishga yordam beradi. Bunday ta'lim jarayonini juda ongli deb hisoblash mumkin, chunki, o'z xatti-harakatlarini, boshqa odamlarga bo'lgan munosabatini doimiy nazorat qilish, oilaviy hayotni tashkil etishga e'tibor bolalarni har tomonlama va barkamol rivojlanishiga yordam beradigan eng qulay sharoitlarda tarbiyalash imkonini beradi.

Oila kattalar shaxsiga nafaqat bolalarni tarbiyalash bilan bog'liq holda ta'sir qiladi. Oilada turli avlod vakillari, shuningdek, bir avlod (turmush o'rtoqlar, aka-uka, opa-singillar, bobolar, buvilar) o'rtasidagi munosabatlar muhim rol o'ynaydi. Oila kichik ijtimoiy guruh sifatida uning a'zolariga ta'sir qiladi. Shu bilan birga, ularning har biri o'zining shaxsiy fazilatlari, xatti-harakatlari bilan oila hayotiga ta'sir qiladi. Ushbu kichik guruhning individual a'zolari o'z a'zolarining ma'naviy qadriyatlarini shakllantirishga hissa qo'shishi, butun oilaning maqsadlari va munosabatlariga ta'sir qilishi mumkin. Shaxsning rivojlanishida oila katta ahamiyatga ega. O'ziga yaqin odamlardan iborat kichik guruh hayotida bevosita va doimiy ishtirok etish imkoniyatidan mahrum bo'lgan bolalar ko'p narsani yo'qotadilar. Bu ayniqsa oiladan tashqarida - mehribonlik uylari va boshqa turdagi muassasalarda yashovchi yosh bolalarda seziladi. Bunday bolalarning shaxsiyatining rivojlanishi ko'pincha oilada tarbiyalangan bolalarga qaraganda boshqacha tarzda davom etadi. Bu bolalarning aqliy va ijtimoiy rivojlanishi ba'zan kechikib, hissiy rivojlanishi sekinlashadi. Xuddi shu narsa kattalar bilan sodir bo'lishi mumkin.

Ma'lumki, ko'p odamlarning xatti-harakatlariga boshqa odamlarning mavjudligi ta'sir qiladi. Ko'p odamlar yolg'iz qolgandan ko'ra, boshqa odamlar oldida o'zlarini boshqacha tutishadi. Bundan tashqari, agar biror kishi hozir bo'lganlarning mehribon, munosabatini his qilsa, u ko'pincha bunday harakatlar uchun ma'lum bir rag'batga ega bo'lib, bu uning atrofidagi odamlarning roziligini keltirib chiqaradi va unga eng yaxshi nurda ko'rinishiga yordam beradi. Agar biror kishi do'stona munosabatni his qilsa, unda u turli yo'llar bilan namoyon bo'ladigan qarshilikka ega. Yaxshi tarbiyalangan odam bu norozilikni ongli harakat bilan yengadi. Do'stona munosabatlar hukmronlik qiladigan kichik guruhda jamoa shaxsiga juda kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu ayniqsa, ma'naviy qadriyatlar, xulq-atvor me'yor va namunalari, kishilar o'rtasidagi munosabatlar uslubining shakllanishida yaqqol namoyon bo'ladi. O'zining xususiyatlariga ko'ra, oila kichik guruh sifatida o'z a'zolari uchun hissiy ehtiyojlar uchun sharoit yaratadi, bu esa odamga o'zining jamiyatga tegishligini his qilishiga yordam beradi, xavfsizlik va tinchlik tuyg'usini oshiradi, boshqa odamlarga yordam berish va qo'llab-quvvatlash istagini uyg'otadi.

Oila jamiyat hayoti va faoliyatida ulkan rol o'ynaydi. Oilaning funksiyalarini jamiyat maqsadlarini amalga oshirish nuqtai nazaridan ham, jamiyat oldidagi majburiyatlarini bajarish nuqtai nazaridan ham ko'rib chiqish mumkin. Oila mikrotuzilma sifatida muhim ijtimoiy ehtiyojlarni qondiradi va muhim ijtimoiy funksiyalarni bajaradi. Oila o'zining reproduktiv funksiyasi tufayli inson hayotining davomi manbai hisoblanadi. Bu dastlab insonning shaxsiyatini shakllantiradigan ijtimoiy guruhdir. Oila jamiyatning ijodiy va ishlab chiqarish kuchlarini oshirishga yordam beradi. Oila o'zining yangi a'zolarini jamiyatga tanishtiradi, ularga til, urf-odat va urf-odatlarni, ushbu jamiyatda majburiy bo'lgan asosiy xulq-atvor namunalarini o'tkazadi, insonni jamiyatning ma'naviy qadriyatlarini olamiga kiritadi, uning xatti-harakatlarini nazorat qiladi. Oilaning ijtimoiy funksiyalari nafaqat bolalarga, balki turmush o'rtoqlarga nisbatan ham namoyon bo'ladi, chunki nikoh jamiyat hayotida katta rol o'ynaydigan jarayondir. Oilaning asosiy vazifalaridan biri uning barcha a'zolarining shaxsiyatini rivojlantirish uchun sharoit yaratishdir. Oila shaxsning turli ehtiyojlarini qondiradi. Bolalarning tug'ilishi nafaqat o'z turini davom ettirish ongidan quvonch keltiradi, balki kelajakka ishonch bilan qarashga imkon beradi. Oilada odamlar bir-biriga g'amxo'rlik qilishadi. Shuningdek, oila insonning turli ehtiyojlarini qondiradi. Insonning oilaviy hayotida sevgi va o'zaro tushunish, tan olish, hurmat va xavfsizlik hissi eng aniq namoyon bo'ladi. Biroq, ularning ehtiyojlarini qondirish oilaning muayyan funksiyalarini bajarish bilan bog'liq. Afsuski, oila har doim ham o'z vazifalarini bajarmaydi. Bunday hollarda oilaning ijtimoiy roli muammosi paydo bo'ladi. O'z a'zolarini xavfsizlik, zarur yashash sharoitlari va o'zaro yordam bilan ta'minlashga qodir bo'lmagan oilalar, agar oilada ma'lum qadriyatlar noto'g'ri taqdim etilgan bo'lsa, o'z vazifalarini bajarmaydi. Oilaning har bir inson hayotidagi o'rnini hisobga olgan holda, uning psixologik vazifasini ham qayd etish lozim, chunki shaxsning jamiyat uchun qadrlil bo'lgan barcha fazilatlari oilada shakllanadi. Har bir inson hayoti davomida, qoida tariqasida, ikkita oilaning a'zosi bo'ladi: ota-onasi, u kelib chiqqan va o'zi yaratgan oila. Ota-onalar oilasidagi hayot o'smirlik davriga to'g'ri keladi. Yetuklik davrida inson asta-sekin mustaqillikka erishadi. Qanchalik ko'p bo'lsa, inson hayotiy, kasbiy va ijtimoiy tajribani to'playdi va oila u uchun tobora muhim rol o'ynay boshlaydi.

Oilaning rivojlanishi uchun juda muhim bosqich -bu erkak va ayolning nikoh ittifoqiga kirishi. Birinchi tug'ilgan chaqaloqning tug'ilishi ota-ona bosqichini ochadi va bolalar mustaqillikka erishgandan so'ng, biz ikkinchi darajali turmush bosqichi haqida gapirishimiz mumkin. Oila hayotining turli davrlari turli vaqt davrlari va turli ehtiyojlarga mos keladi. Oila hayotining alohida davrlarining davomiyligini aniqlash, turmush o'rtoqlarning nikohga kirish vaqti har xil bo'lganligi sababli qiyin. Ijtimoiy psixologiya nuqtai nazaridan nikoh qarama-qarshi jinsdagi ikki kishidan iborat maxsus guruhdir. Bu ikki shaxs, kelajakdagi hayotlarini birga o'tkazishga qaror qilgan ikki shaxs. Turmush o'rtoqlar hissiy, ijtimoiy, shaxsiy maqsadlarga erishishda bir-birlariga yordam berishadi, birgalikda hayotlarining moddiy sharoitlarini yaxshilashga intiladilar, birgalikda oilaning iqtisodiy bazasini yaratadilar. Oilaning asoslari er-xotinning bir-biriga nisbatan ijtimoiy pozitsiyalari bilan shakllanadi. Oilada etakchi rol odatda ko'proq ta'sirga ega bo'lgan, birgalikda yashash jarayonida muammolar yuzaga kelganda qanday qaror qabul qilishni biladigan turmush o'rtog'iga tegishli. Odatda bu erkak, lekin hozirgi kunda oilada boshliqning ayol tomon siljishi ham, er-xotinning tengligi ham mavjud. O'z-o'zidan ma'lumki, oilaviy mavqeni belgilashda madaniy an'analar, qolaversa, har

bir turmush o'rtog'ining shaxsiy xususiyatlari muhim o'rin tutadi. Strukturaning shakllanishiga, binobarin, oiladagi rollarning taqsimlanishiga ijtimoiy mikrostrukturada sodir bo'layotgan o'zgarishlar jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Oilada majburiyatlarning taqsimlanishi er va xotin o'z zimmalariga olgan rollar bilan bog'liqdir.

Oila yaratilgandan so'ng, bir-biriga o'zaro moslashish jarayoni boshlanadi. Va bu erda odamlarning muhosaga kelish, bag'rikenglik va ziddiyatli vaziyatlarda o'zini tutish qobiliyati katta ahamiyatga ega. Oilaviy hayotda yuzaga keladigan qiyinchiliklar ko'pincha nikoh inqirozining sababi bo'lib qoladi va ba'zi hollarda psixologning yordami maqsadga muvofiqdir, lekin ko'p hollarda yoshlar o'zlarini engishadi.

Bolaning tug'ilishi turmush o'rtog'lar hayotidagi muhim voqea bo'lib, oilaning yangi rivojlanish davriga kirishini ko'rsatadi. Bu turmush o'rtog'lar uchun yana bir sinov. Ular yangi ijtimoiy rollarni - ona va otani bajarishni boshlaydilar; yangi ijtimoiy rolga kirish har doim qiyin va tayyorgarlikni talab qiladi. Bunday holda, bu tayyorgarlik homiladorlik hisoblanadi. Kelajakdagi ota-onalar asta-sekin o'zlarini hayotlarida sodir bo'ladigan o'zgarishlar uchun fikr va tasavvurda tayyorlaydilar; bir vaqtning o'zida ular o'z muhitini tayyorlaydilar. Ular o'rnatilgan hayotni jiddiy o'zgartirishlari kerak. Homiladorlik davrida turmush o'rtog'lar tug'ilmagan bolaga nisbatan munosabatni shakllantira boshlaydi. Bu erda bolaning xohishi yoki istalmaganligi, shuningdek, ota-onalardan birining ma'lum bir jinsdagi bolaga ega bo'lish istagi kabi omillar muhimdir. Bularning barchasi sizning tarbiyangizga ta'sir qiladi.

Ota-onalarning ro'li har tomonlama va ko'p qirrali. Ota-onalar bolaning hayotiy pozitsiyasini tanlashi uchun javobgardir. Bolaning tug'ilishi va uning rivojlanishi uchun shart-sharoitlarni ta'minlash zarurati uy hayotini ma'lum bir qayta tashkil etishni talab qiladi. Ammo ota-onalarning roli bolalarga g'amxo'rlik qilishdan tashqari, bolaning shaxsiyatini, uning fikrlari, his-tuyg'ulari, intilishlari dunyosini shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Bola shaxsining barkamol rivojlanishi nafaqat ota-onalarning har birining oilasida mavjudligi va faolligi, balki ularning tarbiyaviy harakatlarining izchilligi bilan ham bog'liq. Ota-onalarni tarbiyalash usullari va shaxslararo munosabatlardagi kelishmovchiliklar bolaga nima yaxshi va nima yomon ekanligini tushunish va tushunishga imkon bermaydi. Qolaversa, ota-onaning roziligi buzilganda, bolaga eng yaqin odamlar, uning tayanchi bo'lgan odamlar janjallashib qolganda, bundan tashqari, bu holat o'zini qiziqtirgan sabablarga ko'ra sodir bo'layotganini eshitib qolsa, bunday qilolmaydi. Shuning uchun bolalarning tashvishlari, qo'rquvlari va hatto nevroitik alomatlari. Oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlar bola uchun juda muhimdir. Kattalarni esa unga qanday munosabatda bo'lishini tushunish ayniqsa muhimdir.

Ota-onalarning bolaga bo'lgan hissiy munosabatining tabiatini ota-onaning pozitsiyasi deb atash mumkin. Bu bolaning shaxsiyatini shakllantiradigan eng muhim omillardan biridir. Bu omilning hukmronlikdan to'liq befarqlikgacha bo'lgan bir nechta o'zgarishlari mavjud. Va doimiy aloqalarni o'rnatish va ularning to'liq yo'qligi bola uchun zararli. Bola bilan aloqa o'rnatish juda muhim, shunda keyinchalik siz bola tomonidan in'om qilish haqida gapirishingiz mumkin. Avvalo, bolaga e'tiborning haddan tashqari konsentratsiyasiz, shuningdek, haddan tashqari hissiy masofasiz yaqinlashish kerak bo'ladi. Bu muvozanatli, erkin, bolaning ongi va qalbiga yo'naltirilgan, uning haqiqiy ehtiyojlariga qaratilgan deb ta'riflanishi mumkin bo'lgan yondashuv. Bu bola uchun qo'llab-quvvatlash va vakolat bo'lgan ma'lum bir mustaqillikka asoslangan yondashuv bo'lishi kerak, o'rta darajada qat'iy va qat'iyatli

bo'lishi kerak, bu haddan tashqari buyruq yoki itoatkor, passiv so'rov emas. Bola bilan aloqada buzilishlar bir nechta xarakterli shakllarda namoyon bo'ladi, masalan, haddan tashqari tajovuzkorlik yoki bolaning xatti-harakatlarini tuzatish istagi.

Erta yoshdan boshlab bolaning to'g'ri rivojlanishi birinchi navbatda ota-onalarning g'amxo'rligi tufayli amalga oshiriladi. Kichkina bola ota-onasidan fikrlashni, gapirishni, tushunishni va o'z reaksiyalarini nazorat qilishni o'rganadi. Ota-onasi u uchun bo'lgan shaxsiy modellar tufayli u boshqa oila a'zolari, qarindoshlari, tanishlari bilan qanday munosabatda bo'lishni o'rganadi: kimni sevishni, kimdan qochishni, kim bilan ko'proq yoki kamroq hisoblashni, kimga hamdardlik yoki uning reaksiyalarini qachon tiyish kerak. Oila bolani jamiyatdagi kelajakdagi mustaqil hayotga tayyorlaydi, unga ma'naviy qadriyatlarni, axloqiy me'yorlarni, o'z jamiyatining xatti-harakatlari, an'analari va madaniyatini o'tkazadi. Ota-onalarning yo'naltiruvchi, muvofiqlashtirilgan ta'lim usullari bolani bo'shashtirishga o'rgatadi, shu bilan birga u o'z harakatlari va xatti-harakatlarini axloqiy me'yorlarga muvofiq nazorat qilishni o'rganadi. Bola qadriyatlar dunyosini rivojlantiradi. Ushbu ko'p qirrali rivojlanishda ota-onalar o'zlarining xatti-harakatlari va o'zlarining namunalari bilan bolaga katta yordam beradilar. Biroq, ba'zi ota-onalar buni qiyinlashtirishi, sekinlashtirishi, hatto o'z farzandlarining xatti-harakatlarini buzishi, unda patologik shaxsiy xususiyatlarning namoyon bo'lishiga hissa qo'shishi mumkin.

Ota-onasi uning uchun shaxsiy namuna bo'lgan oilada tarbiyalangan bola keyingi ijtimoiy rollar uchun ta'lim oladi: ayol yoki erkak, xotin yoki er, ona yoki ota. Bundan tashqari, ijtimoiy bosim ancha kuchli. Bolalar odatda jinsiga mos keladigan xatti-harakatlari uchun maqtovga sazovor va qarama-qarshi jins vakillarining xatti-harakatlarida ayblanadi. Bolaga to'g'ri jinsiy tarbiya berish, o'z jinsiga mansublik hissini shakllantirish ularning shaxsiyatini yanada rivojlantirish asoslaridan birini tashkil qiladi.

Rag'batlantirishdan oqilona foydalanish natijasida rag'batlantirishning rivojlanishi shaxsning shaxs sifatida rivojlanishini tezlashtirishi, uni jazo va taqiqlardan foydalanishdan ko'ra muvaffaqiyatliroq qilishi mumkin. Agar, shunga qaramay, jazolash zarurati bo'lsa, unda tarbiyaviy ta'sirni kuchaytirish uchun jazolar, agar iloji bo'lsa, bunga loyiq bo'lgan huquqbuzarlikdan keyin darhol qo'llanilishi kerak. Agar bolaga jazolangan huquqbuzarlik unga tushunarli tarzda tushuntirilsa, jazo samaraliroq bo'ladi. Juda qattiq narsalar bolada qo'rquvga olib kelishi yoki uni g'azablantirishi mumkin. Har qanday jismoniy ta'sir bolada biror narsa unga mos kelmasa, u ham kuch bilan harakat qila oladi, degan ishonchni shakllantiradi.

Bolaning xulq-atvori ko'p jihatdan oiladagi tarbiyaga bog'liq. Masalan, maktabgacha yoshdagi bolalar ko'pincha o'zlarini kattalar ko'zlari bilan ko'rishadi. Shunday qilib, kattalar tomonidan unga nisbatan ijobiy yoki salbiy munosabat uning o'zini o'zi qadrlashini shakllantiradi. O'zini past baholagan bolalar o'zlaridan norozi. Bu ota-onalar bolani tez-tez tanqid qiladigan yoki unga haddan tashqari vazifalar qo'yadigan oilalarda sodir bo'ladi. Qolaversa, ota-onasining kelishmasligini ko'rgan bola ko'pincha buning uchun o'zini ayblaydi va natijada o'z-o'zini hurmat qilish yana past baholanadi. Bunday bola ota-onasining xohishiga mos kelmasligini his qiladi. Yana bir ekstremal - o'zini o'zi qadrlash. Bu odatda bolani maydachuyda rag'batlantiriladigan, jazolash tizimi juda yumshoq bo'lgan oilalarda sodir bo'ladi. O'z-o'zini hurmat qilmaydigan bolalar keyinchalik o'zlari va yaqinlari uchun muammolarni keltirib

chiqarishi o'z-o'zidan ma'lum. Shuning uchun ota-onalar eng boshidanoq o'z farzandlarida munosib o'zini o'zi qadrlashni shakllantirishga harakat qilishlari kerak. Bu erda bizga moslashuvchan jazo va maqto'v tizimi kerak. Bolaning oldida hayrat va maqto'v istisno qilinadi, qilgan ishlari uchun sovg'alalar kamdan-kam hollarda beriladi, o'ta qattiq jazolar qo'llanilmaydi.

O'z-o'zini hurmat qilishdan tashqari, ota-onalar bolaning da'volari darajasini ham belgilaydilar - uning faoliyati va munosabatlarida nima da'vo qiladi. Intilishlari yuqori, o'zini yuqori baholaydigan va obro'li motivatsiyaga ega bo'lgan bolalar faqat muvaffaqiyatga ishonishadi va muvaffaqiyatsizlikka uchragan taqdirda ular jiddiy ruhiy jarohat olishlari mumkin. Da'vo darajasi past va o'zini past baholagan bolalar kelajakda ham, hozirgi paytda ham ko'p narsa talab qilmaydi. Ular o'z oldilariga yuqori maqsadlar qo'ymaydilar va doimo o'zlarining qobiliyatlariga shubha qilishadi, tezda muvaffaqiyatsizlikka dosh berishadi, lekin shu bilan birga ular ko'pincha ko'p narsaga erishadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdusmatova Sh.S. Burxanova M.B. (2020). Ko'p farzandli ota-onalarni oiladagi munosabatlarining xususiyatlari. *Oriental Art and Culture*.
2. Usmanova E.Z. O'quvchilarda mustaqil tafakkurni qanday qilib rivojlantirish mumkin. -T.: O'zbekiston. 2000 y.
3. Tuychieva, I. (2015). The concept of pedagogical innovation in modern education. *The Advanced Science Journal*, 87-90.
4. Dilshodovich, I. S. (2023, October). **PRINCIPLES OF THE FORMATION OF COMPETENCY FOR PREPARING STUDENTS FOR FAMILY LIFE. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 2, No. 17, pp. 29-32).**
5. Dilshodovich, I. S. (2023, October). **TALABALARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK OMIL VA VOSITALARI. In INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 2, No. 13, pp. 96-100).**
6. Dilshodovich, I. S. (2023). **TALABA-YOSHLARNING FAMILISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TIZIMINI. IJODKOR O'QITUVCHI**, 3(32), 198-202.
7. Ismoilov, S. (2023). **O'SMIR YOSHDAGI O'G'IL BOLALARNI XAYOTGA TAYYORLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING TAMOYILLARI. Scientific journal of the Fergana State University**, (1), 227-230.
8. Dilshodovich, I. S. (2023). **JISMONIY TARBIYA O'QUVCHILARINI SPORT MASHG'ULOTLARI JARAYONIDA MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA TARBIYALASH. IJODKOR O'QITUVCHI**, 3(30), 731-734.
9. Dilshodovich, I. S. (2023). **TALABA-QIZLARNI DARSLAR DAVOMIDA JISMONIY FAOLLIGINI OSHIRISH METODIKASI. PEDAGOG**, 6(6), 389-393.
10. Dilshodovich, I. S. (2023). **TALABALARDA FAMILISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. IJODKOR O'QITUVCHI**, 3(29), 515-519.

11. Байджанов, Б. Х. (2020). Таълим жараёнида илғор хорижий тажрибаларни самарали қўллаш механизмлари. *Science and Education*, 1(2), 514-519.
12. Baydjanov, B. K. (2021). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF INFORMATION COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS. *Theoretical & Applied Science*, (7), 171-178.
13. Baydjanov, B. K. (2022). Methodology of Pedagogical Science and its Axiological Possibilities. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(10), 352-363.
14. Baydjanov, B. (2021, June). HIGHER EDUCATION PROSPECTS AND ISSUES OF DEVELOPING INFORMATION SECURITY CULTURE AMONG STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF FERGANA REGION). In Конференции.
15. Baydjanov, B. (2021, June). HIGHER EDUCATION PROSPECTS AND ISSUES OF DEVELOPING INFORMATION SECURITY CULTURE AMONG STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF FERGANA REGION). In Конференции.
16. Baydjanov, B. (2021, March). COMPATIBILITY OF NEW RENAISSANCE PEDAGOGY AND JADID ENLIGHTENERS' VIEWS ON EDUCATION AND INFORMATION SECURITY. In Конференции.
17. Khaitboevich, B. B. (2020). Some features of protection of students from the threat of harmful information in the educational process. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(10), 69-72.
18. Уринова, Н. М., & Байджанов, Б. Х. (2016). Социально-педагогические особенности подготовки будущих учителей к воспитательной работе. *Ученый XXI века*, (4-2 (17)), 21-24.
19. Baydjanov, B. (2023). ВО 'LAJAK O 'QITUVCHILARNI O 'QUVCHILARDA AXBOROT XAVFSIZLIGI KO 'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA TAYYORLASH SAMARADORLIGI. *Scientific journal of the Fergana State University*, (1), 9-9.
20. Baydjanov, B. (2023). ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ФОРМИРОВАНИЮ НАВЫКОВ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ У УЧАЩИХСЯ. *Farg 'ona davlat universiteti ilmiy jurnali*, (1), 42-48.
21. Khodjaev, B., & Baydjanov, B. (2022). PEDAGOGICAL BASIS AND PROBLEMS OF PROTECTING STUDENTS FROM THE THREAT OF HARMFUL INFORMATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *Scientific journal of the Fergana State University*, (1), 55-55.
22. Artikova, S. M. (2021). ABOUT MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH. *Theoretical & Applied Science*, (4), 414-417.
23. Shaxnoza, A. (2022). PROSODIC FEATURES OF SPEECH FORMS OF ADDRESS IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON WITH RUSSIAN. *Journal of Modern Educational Achievements*, 1, 33-38.
24. Артикова, Ш. М. (2023). Специфика Функционирования Плеоназмов В Русском И Английском Языках. *Miasto Przyszłości*, 33, 250-254.

25. Artikova, S. (2022). PROSODIC FEATURES OF SPEECH FORMS OF APPEAL IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON WITH INTERNATIONAL LANGUAGES. Conferencea, 144-145.

26. Artikova, S. M. (2020). About the importance of teaching foreign languages in the republic of Uzbekistan. ISJ Theoretical & Applied Science, 5(85), 79-83.

27. Artikova, S. M. (2020). О НЕОБХОДИМОСТИ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. Theoretical & Applied Science, (5), 79-83.

28. Артикова, Ш. М., & Муминова, М. А. (2011). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗАХ. УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА, 55.

29. Artikova, S. (2022). PROSODIC FEATURES OF SPEECH FORMS OF APPEAL IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON WITH RUSSIAN. Conferencea, 142-143.

30. Artikova, S. (2022). FEATURES OF SPEECH FORMS OF ADDRESS IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 3, 60-63.

31. Artikova, S. (2022). PROSODIC FEATURES OF SPEECH FORMS OF ADDRESS IN ENGLISH DISCOURSE IN COMPARISON WITH DIFFERENCE INTERNATION LANGUAGES. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 3, 55-59.